

Богдан Рідуш — палеогеограф, геоморфолог, геолог, палеотеріолог, археолог

Яна Поп'юк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці)
e-mail: u.porіuk@chnu.edu.ua; orcid: 0000-0003-2230-0365

POPIUK, Y., Bogdan Ridush, a palaeogeographer, geomorphologist, geologist, palaeomammalogist, and archaeologist. — Bogdan Tarasovych is a well-known Ukrainian Quaternary palaeogeographer, a specialist in Quaternary megafauna, speleologist, Doctor of Geographical Sciences, Candidate of Historical Sciences, professor. His scientific interest in the field of mammalogy is mainly related to the study of cave sites of fossil fauna, as well as alluvial and loess. The main research is conducted in the regions of Bukovyna, Podillia, Carpathians, Northern Black Sea coast, and Crimea. He uses the remains of proboscideans for biostratigraphic dating of sections. He participates in international projects on paleoDNA of various groups of fauna.

Біографічні деталі

Богдан Тарасович Рідуш народився 4 вересня 1961 р. в м. Чернівці. 1978 р. закінчив середню школу № 9 м. Чернівці (з поглибленим вивченням англійської мови). Тоді ж вступив на перший курс географічного факультету Чернівецького державного університету, який закінчив 1983 р. за спеціалізацією «фізична географія». В університетські роки захоплювався спелеологією, дипломна робота була присвячена печерам Чернівецької області. У 1986–1994 рр. працював інженером-геологом, а з 1996 р. по 2002 — у Буковинському центрі археологічних досліджень при ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

У 2000 р. захистив кандидатську дисертацію, присвячену археології печер Подністров'я. З 2003 р. працює на кафедрі фізичної географії, геоморфології та палеогеографії, яку очолив у 2021 р. У 2013 р. захистив докторську дисертацію, за спеціальністю «геоморфологія та палеогеографія». У 2016 р. отримав звання професора. Заснував при кафедрі Лабораторію палеогеографічних досліджень, яка займається палеотеріологічними, палеомалакофауністичними, дендрохронологічними дослідженнями.

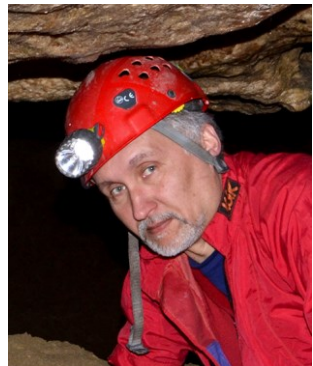

Рис. 1. Б. Рідуш у печері Буковинка. Фото О. Рідуш, 2016.

Ключові доробки в галузі теріології

Кандидатська дисертація присвячена темі «Печери Середнього Подністрів'я в історії населення регіону» (2000), докторська — «Палеогеографічні реконструкції природних умов пізнього кайнозою півдня Східної Європи за результатами досліджень відкладів печер» (2013), значною мірою базувалася на палеотеріологічних знахідках у печерах України.

Науковий доробок Б. Ридуша налічує понад 300 публікацій, з яких третина присвячена палеофауністичним дослідженням. Більшість із них висвітлює результати палеонтологічних досліджень у печерах України (Крим, Буковина, Поділля, Карпати, Причорномор'я), а також на деяких лесових та алювіальних місцезнаходженнях, та археозоологічні визначення.

Найбільшим спелеопалеонтологічним проектом є дослідження гігантського скупчення кісток мегафауни плейстоцену в печері-пастці Еміне-Баїр-Хосар (Чатирдаг, Крим), яке у 2000–2006 рр. проводилося спільно з Університетом Бабеш-Боліай (м. Клуж-Напока, Румунія), а у 2008–2013 рр. спільно з Вроцлавським університетом (Польща) (Vremir & Ridush 2005; Ridush *et al.* 2013). З цієї печери було визначено понад 8 тис. кісток лише великих ссавців, що належали кільком десяткам видів, віком до 160 тис. р. (Ridush *et al.* 2018). Окрім того, триває вивчення решток гризунів, птахів, рептилій та амфібій. Паралельно досліджувалася викопна фауна з інших печер Криму (Vremir & Ridush 2002). Отримані результати стали основою для ряду палеогенетичних досліджень та вивчення окремих груп — коні (Asperen *et al.* 2012), сайгак (Ratajczak *et al.* 2016).

Ряд досліджень пов'язані з печерними місцезнаходженнями четвертинної мегафауни, зокрема фауни хижаків, у печерах західних регіонів України загалом (Ridush 2009), та окремих місцезнаходжень: пізньоплейстоценового лігва печерної гієни (*Crocota spelaea*) у печері Буковинка, фауни гризунів кінця пізнього плейстоцену в печері Мартинівка, «ведмежої фауни» в печерах Українських Карпат (Ridush 2012).

Частина праць присвячена фауністичним решткам з алювіальних місцезнаходжень: Бурштин (р. Гнила Липа), Цурень (р. Прут), Канів (р. Дніпро) (Ridush *et al.* 2021). Ряд фауністичних решток описано з лесових місцезнаходжень — Василева (Дністер), Зеленева (Прут), Молодови (Дністер) (Ridush & Popiuk 2020). Також проводились археозоологічні визначення.

У 2007–2008 роках брав участь у каталогізації знахідок плейстоценової теріофауни з карстових печер Приуралля (Пермський край, РФ).

Розроблена тафonomічна класифікація печерних місцезнаходжень фауни хребетних (Ридуш 2013). У колективній праці «Палеолітична екумена периферії метакарпатської зони», написаній у рамках однойменного проекту, у складі міжнародного колективу були узагальнені дані про мегафауну пізнього плейстоцену території Передкарпаття (Nadachowski *et al.* 2015).

Рис. 2. Одна з останніх експедицій у печері Еміне-Баїр-Хосар, Чатирдаг, Крим: ліворуч — опрацювання решток мегафауни; праворуч — реєстрація кісток тура (*Bos primigenius*) з відкладів останнього міжльодовиків'я. Фото О. Рідуш, лютий 2013.

Найбільшим проєктом Б. Рідуша є комплексне дослідження печери Еміне-Баїр-Хосар (Крим) — мегапастки з численними рештками мегафауни пізнього плейстоцену (рис. 2).

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Як викладач Б. Рідуш читає курси з геології, геоморфології, біогеографії та палеогеографії квартеру, проводить польові практики та семінари.

Під його керівництвом у 2021 р. захищена дисертація Я. А. Поп'юк «Палеогеографічні умови формування низьких терас Середнього Подністер'я та Верхнього Попруття (за фауною моллюсків)».

Є членом підкомісії четвертинного періоду Національного стратиграфічного комітету України. У 2020 році був співкерівником проєкту «Палеосайти Подніпров'я в контексті розвитку місцевих музеїв», фінансованому Американським Палеонтологічним товариством.

Як археолог займається дослідженнями печерних монастирів, наскельних графіті, заселенням печер Подністер'я та Прикарпаття.

З 1979 року займається спелеологією. Окрім вивчення печер у різних регіонах України (Буковина, Поділля, Крим, Карпати), брав участь у спелеоекспедиціях на Східному Памірі, Західному Кавказі, Уралі, у Вірменії, Туркменії, Туреччині, а також у спелеопалеонтологічних експедиціях в Австрії та Польщі. Почесний Член Української Спелеологічної Асоціації.

Література

Колектив... 2021. До ювілею Богдана Тарасовича Рідуша / Колектив географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Географія*, **51** (2): 229–230.

- Ридуш, Б. Т. 2013. Тафономия пещерних местонахождений ископаемых позвоночных. *Спелеология и спелеотология*. Сб. мат. IV Междунар. конф. НИСПТР, Набережные Челны, 55–59.
- Asperen, van, E., K. Stefaniak, I. Proskurniak, B. Ridush. 2012. Equids from Emine-Bair-Khosar Cave (Crimea, Ukraine): cooccurrence of the stenonid *Equus hydruntinus* and the caballoid *E. ferus latipes* based on skull and postcranial remains. *Palaeontologia Electronica*, **15** (1); 5A: 1–28. doi.org/10.26879/280
- Nadachowski A., A. Marciszak, B. Ridush, K. Stefaniak, J. Wilczyński, P. Wojtal. 2015. Eksploatacja zasobów fauny przez paleolityczne społeczności łowiecko-zbierackie na przykładzie strefy pery- i metakarpackiej. In: M. Łanczont, T. Madeyska (red.). *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej*. Wyd. UMCS, Lublin, 839–909.
- Ridush, B. 2009. “Bear caves” in Ukraine. *Slovenský Kras. Acta Carstologica Slovaca*, **47** (1): 67–84.
- Ridush, B. 2012. Palaeogeographic records in sediments of karst caves in Ukrainian Carpathians. *Georeview (Suceava, Romania)*, **21**: 80–91.
- Ridush, B., Stefaniak, K., Socha, P., Proskurnyak, Y., Marciszak, A., Vremir, M., Nadachowski, A. 2013. Emine-Bair-Khosar Cave in the Crimea, a huge bone accumulation of Late Pleistocene fauna. *Quaternary International*, **284**: 151–160. doi.org/10.1016/j.quaint.2012.03.050
- Ridush, B., Y. Popiuk. 2020. New implications of biostratigraphical dating by large mammals on multi-layered Palaeolithic site Molodova V (Ukraine). In: Sobczyk, A., U. Ratajczak-Skrzatek, M. Kasprzak [et al.] (Eds). *Proceedings of INQUA SEQS 2020 Conference*. University of Wrocław & Polish Geological Society, Wrocław, 110–111.
- Ridush, B., K. Stefaniak, U. Ratajczak-Skrzatek, O. Kovalchuk, A. Kotowski, A. Marciszak, O. Polishko. 2021. Quaternary megafauna from the Dnieper alluvium near Kaniv (central Ukraine): Implications for biostratigraphy. *Quaternary International*, **605–606**: 241–253. doi.org/10.1016/j.quaint.2020.11.010
- Vremir, M. & Ridush, B., 2005. The Emine-Bair-Hosar “Mega-Trap”. *Mitteilungen der Kommission für Quartärforschung Österreichischen Akademie der Wissenschaften*. Wien, **14**: 235–239.

Поп’юк, Я. Богдан Ридуш — палеогеограф, геоморфолог, геолог, палеотеріолог, археолог — Богдан Тарасович — відомий український палеогеограф кватеру, фахівець із четвертинної мегафауни, спелеолог, доктор географічних наук, кандидат історичних наук, професор. Наукова діяльність у галузі теріології пов’язана головним чином з дослідженням печерних місцезнаходжень викопної фауни, а також з алювіальними та лесовими. Основні дослідження проводить у регіонах Буковини, Поділля, Карпат, Пн. Причорномор’я, Криму. Використовує рештки хоботних для біостратиграфічного датування розривів. Бере участь у міжнародних проєктах з вивчення палеоДНК різних груп фауни.